

Rusia, Moldova și suportul economic pentru Transnistria

Prin această notă analitică Expert-Grup răspunde unei solicitări venite din partea Asociației Obștești Promo-Lex, care reprezintă la Curtea Europeană pentru Drepturile Omului (CEDO) un grup de cetățeni ce au depus o plângere împotriva violărilor drepturilor omului în regiunea transnistreană (cauza Catan și alții contra Moldovei și Federației Ruse). Reclamanții au fost invitați să răspundă la un șir de întrebări importante pentru soluționarea justă a cauzei, inclusiv la întrebări vizând suportul economic de care beneficiază regiunea (evidențiate mai jos în forma unor subtitluri). Analiza sugerează că Rusia, acordând un suport economic vital Transnistriei, are o responsabilitate morală majoră pentru încălcarea drepturilor omului în regiune.

În perioada 2004-2011, care au fost principalele surse de venit ale Transnistriei? În ce măsură Transnistria depinde de suportul în formă de investiții, ajutor bilateral, comerț și/sau energie acordat de a) Moldova și b) Rusia?

Economia regiunii depinde vital de comerțul extern, în 2004-2010 volumul schimburilor comerciale externe depășind de două ori produsul regional brut (PRB). De partea exporturilor de mărfuri, 35% din încasările regiunii în 2010 proveneau din livrările către Moldova, în special pentru electricitate. Înregistrându-se în modul corespunzător la Chișinău, companiile transnistrene pot exporta și în Uniunea Europeană, dar procedura de înregistrare este văzută de oficialii transnistreni ca „blocadă economică”.

Rusiei îi revin 18% din exporturile Transnistriei, însă la importurile de mărfuri, Rusia este principalul partener al regiunii, cu 43,7% din total, în special fiind vorba de importuri de gaz natural și combustibil. Moldova este abia pe

locul 5 (depășită de Ucraina, Germania și Belarus), cu numai 2% din totalul importurilor transnistrene.

Livrarea „gratis” a resurselor energetice este una dintre principalele forme de sprijin a regiunii de către Rusia. Conform calculelor noastre bazate pe balanța de plăți a regiunii, la sfârșitul trimestrului unu 2011 datoria regiunii pentru gazul natural ajunse la 2,917 miliarde USD (de 3 ori mai mare decât PRB). Regiunea achită mai puțin de 5% din consum, în special prin intermediul serviciilor de tranzit a gazului, Rusia neîntreprinzând nici o măsură credibilă pentru recuperarea datoriei.

Remitențele emigranților reprezintă o altă importantă sursă de venituri pentru regiune, volumul acestora fiind de 17% din PRB sau circa 25% din veniturile gospodăriilor casnice pentru 2010. Marea majoritate a acestor venituri provin din Rusia, unde, conform unor surse, își găsesc ocupații circa 50% din transnistrenii emigranți [1]. Totodată, este important de remarcat că Rusia reprezintă principala țară de destinație și pentru emigranții din dreapta Nistrului, iar ponderea pieței ruse în exporturile moldovenești este mai mare decât în cazul exporturilor din regiunea transnistreană.

Totodată, până la mijlocul anului 2010, Federația Rusă a acordat regiunii asistență umanitară directă, în formă de coplăți la pensiile de vârstă, care, estimativ, reprezentau circa 17% din pensia medie în regiune [2]. Conform sursei oficiale rusești, în 2007-2010 volumul total al asistenței acordate de Rusia a fost de circa 55 de milioane USD [3]. La mijlocul anului 2010, Rusia a sistat asistența, invocând lipsa transparenței în alocarea mijloacelor, dar în martie 2011 Rusia a promis reluarea acesteia, de data aceasta urmând a fi acordată prin intermediul sovietului suprem (parlamentul) regional [4].

Conform unor surse transnistrene, recent Rusia a promis Transnistriei și acordarea unei asistențe tehnice în valoare

de 300 de milioane de ruble rusești (circa 10 milioane USD) pentru creditarea micului business, dintre care prima tranșă urmează a fi plătită în septembrie 2011 [5]. Un credit concesional în sumă de 80 de milioane de ruble rusești a fost acordat și în 2008.

„Asistență tehnică” este acordată de către Federația Rusă și în forme mult mai subtile, dar vitale pentru economia regiunii. De exemplu, toate băncile comerciale ale regiunii se deservesc valutar prin intermediul unor bănci comerciale ruse, în special Sberbank, Novikombank și Investtorgbank.

Pentru a completa narațiunea despre suportul economic al regiunii, să mai menționăm că în anul 2010 investițiile străine directe în economia regiunii s-au situat la circa 9,2% din PRB. Principalele întreprinderi din regiune aparțin sau sunt controlate de investitori ruși, inclusiv Centrala Energetică de la Cuciurgan, Uzina de Cement, „Moldavkabeli”, Fabrica de încălțăminte „Tighina” [6]. Totodată, se poate presupune că și alte întreprinderi sunt deținute de investitori ruși prin intermediul unor companii înregistrate în zone off-shore.

În ce măsură Transnistria depinde de contactele și suportul politic acordat de a) Moldova și b) Rusia?

O elementară analiză de conținut a materialelor publicate în presa transnistreană și a declarațiilor belicoase ale „oficialilor” din regiune demonstrează că, după 20 de ani de la secesiune, influența politică a Moldovei asupra regiunii Transnistrene este minimală. Este adevărat că Moldova încearcă să influențeze procesele prin intermediul unor parteneri externi, dar impactul acestora nu este vizibil.

Pe de altă parte, în comparație cu oricare alt actor extern, influența politică a Federației Ruse asupra regiunii este maximală. Duma Rusiei se evidențiază ca cel mai înflăcărat suporter al regiunii. În particular, Duma a calificat noul sistem de control la frontieră adoptat de Moldova și Ucraina ca „sanțiuni economice”, care ar putea duce la o „catastrofă

umanitară” [7]. De asemenea, Duma a aplaudat referendumul de independență organizat de Transnistria la 17 septembrie 2006, constatând că referendumul a corespuns integral normelor internaționale și apreciind faptul că 97% din participanți au votat pentru păstrarea cursului de independență și aderarea sa ulterioară la Federația Rusă [8].

Ecouri similare le observăm și în activitatea Ministerului de Externe al Federației Ruse – de exemplu, ambasadorul rus în Republica Moldova a participat la celebrarea celor 20 de ani de „independență” a regiunii, felicitând-o cu ocazia „evenimentelor memorabile” din septembrie 1990 [9]. În același timp, ținând cont de structura establishment-ului politic rusesc, este clar că Duma și Ministerul de Externe nu ar fi adoptat asemenea decizii fără o consultare prealabilă cu centre de decizii mai importante – cum ar fi Președinția – chiar dacă ultima încearcă să mențină aparențele unui stat-garant imparțial.

Este adevărat că la 18 februarie 2005, Duma de Stat a Federației Ruse a adoptat o rezoluție prin care cere Guvernului rus să instituie sancțiuni contra Moldovei, cu excepția Transnistriei, dacă autoritățile moldovenești nu renunță la „blocada economică a Transnistriei”?

La 18 februarie 2005, Duma de Stat a adoptat (Hotărârea nr. 1539-IV ГД) Declarația „Cu privire la măsurile de răspuns ale Federației Ruse față de Republica Moldova în legătură cu acțiunile conducerii moldovenești orientate spre înrăutățirea situației în jurul Transnistriei” [10]. În hotărârea sa, Duma de

Stat recomanda Guvernului rus să adopte următoarele măsuri:

- * Interzicerea importurilor de produse alcoolice și de tutun din Republica Moldova, cu excepția celor produse în Transnistria;
- * Furnizarea către Moldova a resurselor energetice la prețuri mondiale, cu excepția celor furnizate Transnistriei;
- * Introducerea regimului de vize pentru cetățenii Republicii

Moldova, cu excepția celor care locuiesc în Transnistria.

La 4 martie, Duma de Stat a adoptat o nouă hotărâre [11] în care cere Guvernului rus să raporteze despre acțiunile întreprinse în legătură cu hotărârea adoptată la 18 februarie. Să menționăm că primele două măsuri au fost ulterior puse în aplicare de executivul rus. În 2006, exporturile moldovenești spre Rusia au sucombat cu 48%, iar costurile de import a resurselor energetice s-au dublat. Conform estimărilor FMI, măsurile adoptate de Federația Rusă echivalau cu reducerea cu 2-3 puncte procentuale a creșterii PIB-ului Moldovei în 2006-2007[12].

În concluzie ...

Deși reprezintă o importantă piață de desfacere pentru companiile transnistrene, Moldova practic nu exercită vreo influență economică care să fie considerată „benignă” în regiune. Decizia Chișinăului de înregistrare obligatorie a companiilor transnistrene este văzută de liderii regiunii ca blocadă economică, deși, în realitate, această înregistrare le permite acestor companii să exporte legal pe piețele UE. Pe de altă parte, Rusia exercită un control economic covârșitor asupra regiunii transnistrene, în special prin intermediul asistenței umanitare și tehnice directe, proprietăților industriale, subvenționării energetice și deservirii valutare a băncilor comerciale ale regiunii. Acest ajutor a fost vital pentru menținerea regiunii la linia de plutire și pentru păstrarea aspirațiilor sale de independență.

Valeriu PROHNIȚCHI

Sursa: [Flux.md](http://flux.md)

[1] Vladimir Fomenko, „Situația demografică în Transnistria în perioada nerezolvării conflictului” în Matveev și alții „Moldova-Transnistria: Eforturi comune pentru un viitor prosper. Aspecte sociale”, Chișinău, „Cu drag” SRL, 2009, pagina 24.

[2] <http://cbpmr.net/resource/prbvd143.pdf>, pagina 10.

[3] http://www.duma.gov.ru/news/274/67369/?sphrase_id=192690.

[4] Idem.

[5] «Российская техпомощь идёт в Приднестровье»
<http://dniester.ru/content/rossiiskayatekhpomoshchidetpridnestrovo>

[6] Интервью Президента Приднестровья Игоря Смирнова журналу “Евразия” (15.01.2007),
http://community-dpr.org/declaration/declaration_full.php?nid=328&.

[7] Заявление «Об обострении ситуации вокруг Приднестровья в связи с введением властями Украины и Молдавии нового таможенного режима на приднестровском участке украинско-молдавской границы», Москва 10 марта 2006 года,
http://www.duma.gov.ru/international/statements/statement-34/index.php?sphrase_id=192690.

[8] Заявление “Об итогах референдума в Приднестровье 17 сентября 2006 года”,
http://www.duma.gov.ru/international/statements/statement-42/index.php?sphrase_id=192690.

[9] Выступление Посла России в Молдавии В.И.Кузьмина в Театре им.Н.С.Ароненцкой, г.Тирасполь (01 сентября 2010 года)
http://www.moldova.mid.ru/press-služba/pr_10_36.htm.

[10] Заявление Государственной Думы Федерального Собрания Российской Федерации „О рекомендуемых ответных мерах Российской Федерации в отношении Республики Молдова в связи с проводимым молдавскими властями курсом на обострение обстановки вокруг Приднестровья”,
<http://law7.ru/base99/part9/d99ru9371.htm>.

[11] N 1568 - IV ГД,
http://ntc.duma.gov.ru/bpa/my_ntcdoc.php?dt=04.03.2005&nm=1568-IV+%C3%C4.

[12] IMF, Moldova Country Report, no.07/45, January 2007,
<http://www.imf.md/press/cr0745.pdf>.